

Ауторско право и отворени приступ

Др Драгана Столић

Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“

stolic@unilib.rs

Едукација стипендиста Министарства науке, технолошког развоја и иновација
Народна библиотека Србије, 22–23. октобар 2022.
(Zoom meeting)

Теме

---

1) Ауторско право

Основни појмови, овлашћења аутора, трајање права, повреде права, провера оригиналности докторских дисертација

2) Отворени приступ

Видови отвореног приступа: репозиторијуми и часописи (*Creative Commons* стандард)

I. Ауторско право

Право интелектуалне својине

---

1) АУТОРСКО ПРАВО И СРОДНА ПРАВА

а) ауторско право

- б) право интерпретатора
- в) право произвођача фонограма
- г) право произвођача видеограма
- д) право произвођача емисије
- ђ) право произвођача базе података
- е) право првог издавача слободног дела
- ж) право издавача штампаних издања за посебну накнаду

► Чим настане у одређеној форми, ауторско дело ужива ауторскоправну заштиту

2) ПРАВО ИНДУСТРИЈСКЕ СВОЈИНЕ

- а) патентно право
- б) право жига
- в) право заштите ознаке географског порекла
- г) право заштите индустријског дизајна
- д) право заштите топографије интегрисаног кола
- ђ) право заштите биљне сорте
- е) право сузбијања нелојалне конкуренције
- ж) пословна тајна

• Поступак признавања код надлежног управног органа (**Завод за интелектуалну својину**)

Ауторско право

- ▶ Интерес да познају ауторско право имају>
  - ▶ сви који **користе** ауторска дела
  - ▶ сви који **креирају** ауторска дела
- ▶ Штити права аутора ***у односу на његово ауторско дело***
- ▶ Закон о ауторском и сродним правима
http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_autorskom_i_srodnim_pravima.html („Службени гласник РС “104/2009, 99/2011, 119/2012 и 29/2016 – одлука УС и 66/2019)

Марковић, Слободан М., Поповић, Душан В: Право интелектуалне својине, 12. измењено и допуњено изд., Београд, 2024.

Ауторско дело

- ▶ “Ауторско дело је оригинална духовна творевина (...)” (ЗАСП, чл. 2)
- ▶ Дело мора да има форму: може да постоји независно од свог творца
- ▶ Неважно: сврха дела, квалитет, допуштеност, обим и др. (ЗАСП, чл. 2)
- ▶ Дело: необјављено, објављено или издато – увек је заштићено!
- ▶ Ауторскоправну заштиту имају и: **делови дела, незавршена дела, наслов дела** (ЗАСП, чл. 3)
- ▶ Ауторскоправној заштити не подлежу опште идеје, начела, принципи, упутства; закони, подзаконски акти, тумачења закона и др. (ЗАСП, чл. 6)

Врсте дела

- ▶ Изворна дела
- ▶ Дела прераде
- ▶ Збирке

(ЗАСП, чл. 4-5)

Врста дела директно утиче на обим овлашћења; подразумева обавезу прибављања дозволе како од носиоца ауторског права на делу прераде односно збирке, тако и од носиоца права на изворном делу или делима

Аутор

- ▶ **Физичко лице** које је створило дело
- ▶ Својство аутора није ствар избора и није преносиво
- ▶ Могу се пренети (уступити) поједина овлашћења (уговор, наслеђивање или непосредно на основу закона)
- ▶ Лице које није аутор, а које је **стекло** нека овлашћења, назива се **носиоцем ауторског права**.
- Носиоци ауторског права су:
  - **аутор (изворни) и друга лица (деривативни)**

Коаутор

- ▶ Коаутори: више аутора који су **вољно** учествовали у стварању дела. Подразумева **стваралачку сарадњу** и **недељивост** стварачког доприноса.
- ▶ **Није коаутор**: лице које је пружио организациону, техничку, финансијску помоћ, које је дало подстрек или идеју
- ▶ Доприноси појединих коаутора не могу постојати самостално, већ само као део целине
- ▶ Доприноси припадају истој области стваралаштва

Права аутора – овлашћења

Овлашћења:

- ▶ **Личноправна** – заштита моралних права аутора
- ▶ **Имовинскоправна** – заштита ауторових материјалних интереса

Личноправна овлашћења

---

1) Овлашћење за признање ауторства (право патернитета) –
(ЗАСП, чл. 14)

Основ за супротстављање плагијаризму

2) Овлашћење на назначење имена аутора – да се име назначи на сваком примерку дела (ЗАСП, чл. 15)

3) Овлашћење на објављивање дела – аутор је овлашћен да објави, односно да забрани другима да објаве дело (ЗАСП, чл. 16)

4) Овлашћење на заштиту интегритета дела – заштита „истоветности дела приликом сваког облика његовог јавног саопштавања (испољавања)“ (Марковић, Поповић, стр. 58)
(ЗАСП, чл. 17)

5) Овлашћење на супротстављање недостојном коришћењу дела
(ЗАСП, чл. 18)

Имовинскоправна овлашћења

---

1) Овлашћење на умножавање дела – бележење на телесни носач, односно производња примерака дела; Постављање дела на интернет (upload, download), као и сам приступ делу (browse) због краткотрајног бележења дела на радну меморију рачунара односно сервера

(ЗАСП, чл. 20)

2) Овлашћење на стављање примерака у промет

3) Овлашћење на давање примерака дела у закуп и на послугу

Имовинскоправна овлашћења се могу наследити или уступити (уговор – ауторски уговор, издавачки уговор и др.); уступање може бити искључиво или неискључиво

Трајање права

- ▶ **Личноправна овлашћења** – трајна
  - По истеку рока трајања имовинскоправних овлашћења: брига о заштити моралних права прелази са наследника на удружења аутора и институције из области културе, науке и уметности
  - Свако лице има право да штити морална права аутора!
(ЗАСП, чл. 102-107)
- ▶ **Имовинскоправна овлашћења**: живот аутора и 70 година од смрти аутора или коаутора који је последњи умро
- ▶ **Анонимна дела**: 70 година од објављивања
(1. јануар оне године која следи за годином у којој је навршено 70 година)

Ограничења ауторског права

- **Суспензија (ЗАСП 42-54в): укидају се искључива имовинскоправна овлашћења; без дозволе аутора или његовог правног следбеника и без плаћања накнаде може се умножавати, односно јавно саопштавати ауторско дело у случајевима као што су:**
  - спровођење судског поступка,
  - јавно информисање,
  - настава, испит, лично усавршавање,
  - личне потребе,
  - цело дело само ако је тираж исцрпљен дуже од две године,
  - цитирање, под условом да се наведе име аутора, назив дела и место где је дело објављено.

Повреда ауторског права

- ▶ Односи се на предмет заштите; између дела које је предмет заштите и дела на којем је уочена повреда права постоји идентичност или изразита сличност
- ▶ Поклапање са садржином бар једног искључивог овлашћења
- ▶ Не постоји правни основ за извршење (нема уговора, наслеђивања, законских одредби)
- ▶ Тужилац: за решавање грађанских спорова: Виши суд у Београду, другостепени – Апелациони суд
- Тужилац упућује **тужбени захтев** (утврђење постојања повреде права, престанак вршења повреде права, уништење или преиначење предмета, објављивање пресуде о трошку туженог, пружање информације, повраћај неосновано стеченог, накнада штете, вишеструка накнада и др.)

Закони и документи

- ▶ Кривични законик РС
„Кривична дела против интелектуалне својине“, чл. 198-202
- ▶ Гласник Универзитета у Београду
(бр. 193, 10. јул 2016)
- ▶ Кодекс професионалне етике Универзитета у Београду
- ▶ Правилник о поступку утврђивања неакадемског понашања у изради писаних радова
- ▶ Правилник о раду етичких комисија и одбора за професионалну етику Универзитета у Београду

<http://bg.ac.rs/files/sr/univerzitet/glasnik-zakoni/193GlasnikUni.pdf>

Софтверска провера оригиналности докторских дисертација на УБ

- ▶ На УБ тренутно укључује проверу подударности завршених и предатих докторских дисертација (**дисертација које су ушле у поступак прегледа и оцене**)
- ▶ Провера подударности врши се **пре увида јавности**
- ▶ Поступак провере на УБ регулисан је Правилником о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду (2018)
<http://www.bg.ac.rs/files/sr/univerzitet/glasnik-zakoni/204GlasnikUni.pdf>
- ▶ Од 2020. сви унив. у Србији (државни и приватни) имају на располагању софтвер за проверу – набавка преко МПНТР

II. Отворени приступ

Појам

2001. Budapest Open Access Initiative (BOAI)

- Покрет за отворени приступ **Open access (OA)**

Отворени приступ подразумева да сваки корисник који има приступ интернету било где у свету има право да чита, преузима, чува, штампа и користи дигитални садржај радова објављених у отвореном приступу, са једином обавезом да их коректно цитира.

Није: самопубликовање, избегавање рецензије, литература “ниже вредности”

- С. Харнад: Отворени приступ је **слободан, бесплатан (free), тренутни (immediate), трајан (permanent), онлајн приступ рецензираним, истражичким чланцима (peer-reviewed research journal articles)**

Видови отвореног приступа

- ▶ **Зелени (GREEN)** – самоархивирање и изградња мреже институционалних или дисциплинарних репозиторијума (радови као препринт или постпринт)
- ▶ **Златни (GOLD)** – објављивање радова у часописима који су у отвореном приступу, у потпуности или делимично – тзв. хибридни часописи (<http://www.doaj.org/>); неки наплаћују публикавање од аутора (средства за то најчешће су предвиђена у пројектима) – *Article Processing Charge (APC), publication fee*
- ▶ **Дијамантски (DIAMOND)** – не наплаћује се накнада ни од корисника ни од аутора

Заштита дела у онлајн окружењу

– Creative Commons

- ▶ **CC лиценце су међународни, стандардизовани, бесплатни и једноставно применљиви (на све врсте ауторских дела) АУТОРСКОПРАВНИ УГОВОРИ**, којима носилац права дефинише услове под којима дело може да се користи у онлајн окружењу.

Лиценце

- ▶ **Ауторство** (Attribution – CC BY)
- ▶ **Ауторство** – некомерцијално (Attribution-NonCommercial – CC BY-NC)
- ▶ **Ауторство** – некомерцијално – без прерада (Attribution-NonCommercial-NoDerivs – CC BY-NC-ND)
- ▶ **Ауторство** – некомерцијално – делити под истим условима (Attribution-NonCommercial-ShareAlike – CC BY-NC-SA)
- ▶ **Ауторство** – без прерада (Attribution-NoDerivs – CC BY-ND)
- ▶ **Ауторство** – делити под истим условима (Attribution-ShareAlike – CC BY-SA)

Примена стандарда на докторске дисертације (Прилог 3: Изјава о коришћењу)

Page: 230 of 231 180%

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се

1. Ауторство
2. Ауторство - некомерцијално
3. Ауторство – некомерцијално – без прераде
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима
5. Ауторство – без прераде
6. Ауторство – делити под истим условима

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци дат је на полеђини листа).

У Београду, 22. 11. 2012.

Потпис докторанда

**Докторске дисертације
брањене на универзитетима
у Београду, Нишу и
Крагујевцу садрже и Изјаву о
коришћењу са лиценцама
Креативне заједнице.
Избором лиценце докторанд
одређује услове под којима
његова дисертација може да
се користи.**

ову тачну реч или фразу:	<input type="text"/>	Ставите тачну фразу између наводника: "папуасти теризјер"
било коју од ових речи:	<input type="text"/>	Унесите OR између свих речи које желите: минијатурно OR стандардно
ниједну од ових речи:	<input type="text"/>	Ставите знак минус непосредно испред речи које не желите: -глодар, -"Дек Расел"
бројеве у распону од:	<input type="text"/> до <input type="text"/>	Ставите 2 тачке између бројева и додајте мерну јединицу: 4..15 кг, 300 USD..500 USD, 2010..2011

Затим прецизирајте резултате у односу на...

језик:	<input type="text" value="било који"/>	Пронађите странице на језику који изаберете.
регион:	<input type="text" value="било где"/>	Пронађите странице објављене у одређеном региону.
последње ажурирање:	<input type="text" value="било када"/>	Пронађите странице ажуриране у временском периоду који наведете.
сајт или домен:	<input type="text"/>	Претражујте један сајт (као што је wikipedia.org) или ограничите резултате на домен као што су .edu, .org или .gov
термине који се појављују:	<input type="text" value="било где на страници"/>	Претражујте термине на целој страници, или у наслову странице, веб адреси или везама до странице коју тражите.
Сигурна претрага:	<input type="text" value="Приказуј експлицитне резултате"/>	Подесите да ли Сигурна претрага треба да филтрира сексуално експлицитан садржај.
тип датотеке:	<input type="text" value="било који формат"/>	Пронађите странице у формату који желите.
права коришћења:	<input type="text" value="без филтрирања према лиценци"/>	Пронађите странице које можете слободно да користите.

- без филтрирања према лиценци
- дозвољено коришћење или дељење
- дозвољено коришћење или дељење, чак и у комерцијалне сврхе
- дозвољено коришћење, дељење или мењање
- дозвољено коришћење, дељење или мењање, чак и у комерцијалне сврхе

Имате и могућности...

- [Пронађи странице које су сличне окус-у](#)
- [Претражи странице које сам посетило/ла](#)
- [Користи операторе у пољу за претрагу](#)
- [Прилагоди подешавања претраге](#)

Напредна Гугл претрага омогућује филтрирање добијених резултата у складу са лиценцом

<https://creativecommons.org/choose/?jurisdiction=rs>

New to Creative Commons? [[Considerations before licensing](#)] [[How the licenses work](#)]

Explore the Creative Commons licenses. [[Want public domain instead?](#)]

[[Looking for earlier license versions, including ports?](#)]

License Features

Your choices on this panel will update the other panels on this page.

Allow adaptations of your work to be shared?

Yes No Yes, as long as others share alike

Allow commercial uses of your work?

Yes No

Selected License

Attribution-NoDerivatives 4.0 International

Поступак додељивања лиценци онлајн или офлајн документима.

Лиценцирање садржи неколико основних корака: 1) Избор услова под којима желимо да се наше дело користи из чега произлази и одговарајући тип лиценце

Help others attribute you!

This part is optional, but filling it out will add machine-readable metadata to the suggested HTML!

Title of work ?

Attribute work to name ?

Attribute work to URL ?

Source work URL ?

More permissions URL ?

2) Унос података о делу (наслов, података о ауторству), одређивање о којем типу дела је реч (текст, видео, аудио и др.)

Hav

Have a web page?

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](#).

Copy this code to let your visitors know!

```
<a rel="license"
href="http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/">                                                              | <input type="button" value="Search"/>       |
| Publisher Name        | <input type="text" value="2381-9200 Austin Journal of Endocrinology and Diabetes"/>               | <input type="button" value="Search"/>       |
|                       | <input type="text" value="2052-4897 BMJ Open Diabetes Research and Care"/>                        |                                             |
|                       | <input type="text" value="2397-6233,2397-6241 British Journal of Diabetes"/>                      | <input type="button" value="by Publisher"/> |
|                       | <input type="text" value="1474-6514,1753-4305 British Journal of Diabetes and Vascular Disease"/> |                                             |
|                       | <input type="text" value="0891-8929,1945-4953"/>                                                  |                                             |

SERVICES

### Open access from Jisc

Services to support open access

SERVICES

### Services

Helping authors and institutions make informed

GUIDE

### Managing open access costs

A guide from Jisc








# Austin Journal of Endocrinology and Diabetes

## Publication Information

|            |                                                                                                                                 |
|------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Title      | Austin Journal of Endocrinology and Diabetes [English]                                                                          |
| ISSNs      | Electronic: 2381-9200                                                                                                           |
| URL        | <a href="http://austinpublishinggroup.com/endocrinology-diabetes/">http://austinpublishinggroup.com/endocrinology-diabetes/</a> |
| Publishers | Austin Publishing Group [Commercial Publisher]                                                                                  |

## Publisher Policy

Open Access pathways permitted by this journal's policy are listed below by article version. Click on a pathway for a more detailed view.

|                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |   |
|-------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---|
| Published Version |   None  CC BY  | + |
|                   |  Any Repository, Institutional Website, Author's Homepage, +1                                                                                                                                                                                                       |   |
| Accepted Version  |  Not Permitted                                                                                                                                                                                                                                                      | + |
| Submitted Version |  Not Permitted                                                                                                                                                                                                                                                    | + |

For more information, please see the following links:

- [Open Access Policies and Copyright Licence](#)

# <https://www.copyright.com/solutions-rightslink-scientific-communications/>



Тражење дозволе за коришћење садржаја (re-use)

Company ▾

Contact

Search 🔍

Get Permissions 🔍

Manage Account 👤

Markets ▾

Request rights or order reprints from thousands of publishers on CCC Marketplace

Resources ▾

Blog

Home > RightsLink for Scientific Communications

Software

## RightsLink for Scientific Communications

Advanced scholarly communications workflow for the Open Access community



Sneak to our team

<https://marketplace.copyright.com>



# Преношење ауторских права на издавача

---

## Copyright Transfer Statement

The copyright to this article is transferred to Springer (respective to owner if other than Springer and for U.S. government employees: to the extent transferable) effective if and when the article is accepted for publication. **The author warrants that his/her contribution is original and that he/she has full power to make this grant.** The author signs for and accepts responsibility for releasing this material on behalf of any and all co-authors. **The copyright transfer covers the exclusive right to reproduce and distribute the article, including reprints, translations, photographic reproductions, microform, electronic form (offline, online) or any other reproductions of similar nature.**

**An author may self-archive an author-created version of his/her article on his/her own website and his/her institution's repository, including his/her final version; however he/she may not use the publisher's PDF version which is posted on [www.springerlink.com](http://www.springerlink.com).**

**Furthermore, the author may only post his/her version provided acknowledgement is given to the original source of publication and a link is inserted to the published article on Springer's website. The link must be accompanied by the following text: "The original publication is available at [www.springerlink.com](http://www.springerlink.com)".**

Please use the appropriate DOI for the article (go to the Linking Options in the article, then to OpenURL and use the link with the DOI). Articles disseminated via [www.springerlink.com](http://www.springerlink.com) are indexed, abstracted, and referenced by many abstracting and information services, bibliographic networks, subscription agencies, library networks, and consortia.

After submission of this agreement signed by the corresponding author, changes of authorship or in the order of the authors listed will not be accepted by Springer.

Journal \_\_\_\_\_

Title of article \_\_\_\_\_

Author(s) \_\_\_\_\_

Author's signature \_\_\_\_\_

Date \_\_\_\_\_



# Elsevier и отворени приступ

<https://www.elsevier.com/about/company-information/policies/copyright>



ELSEVIER

[About Elsevier](#)

[Products & Solutions](#)

[Services](#)

[Shop & Discover](#)



## Copyright

[Overview](#)

[Author rights](#)

[Institution rights](#)

[Government rights](#)

[Find out more](#)

### Overview

In order for Elsevier to publish and disseminate research articles, we need certain publishing rights from authors, which are determined by a publishing agreement between the author and Elsevier.

For articles published open access, the authors license exclusive rights in their article to Elsevier where a CC BY-NC-ND end user license is selected, and license non-exclusive rights where a CC BY end user license is selected.

For articles published under the subscription model, the authors transfer copyright to Elsevier.

Regardless of whether they choose to publish open access or subscription with Elsevier, authors have many of the same rights under our publishing agreement, which support their need to share, disseminate and maximize the impact of their research.

For open access articles, authors will also have additional rights, depending on the Creative Commons end user license



---

Драгана Столић: **Опција *Request permission***

<https://www.youtube.com/watch?v=yW41KzkxdJg> (од  
1:35:00 до 2:13:00)

Милица Шевкушић: **Отворена наука**

Обрад Вучковац: **Истраживачки подаци**

<https://www.youtube.com/watch?v=vO9TtDIteaM>



# Питања

---

- ▶ [stolic@unilib.rs](mailto:stolic@unilib.rs)
- ▶ [doktorandi@unilib.rs](mailto:doktorandi@unilib.rs)

